

Nagovor na simpoziju ob 110. obletnici rojstva Antona Vratuše

Spoštovani gospod Marjan Šiftar, člani Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, spoštovani visoki gostje, gospe in gospodje, danes smo o Antonu Vratuši - Vranu, častnem občanu Občine Murska Sobota, izjemni osebi in o Človeku, pisanem z veliko začetnico, že veliko slišali. Bil je humanist, družboslovec, slovenist jezikoslovec, literarni zgodovinar in kritik, publicist, urednik, slovenski politik in diplomat, prejemnik številnih državnih odlikovanj in priznanj, univerzitetni profesor in akademik in – ne pozabimo – slovenski partizan ter prvoborec, tudi namestnik komandanta Rabske brigade. Statve (na njih je v več kot sto letih neumorno tkal in stkal svoj prepoznavni prispevek za slovensko nacionalno zgodovino, za našo kulturno dediščino), kot bi sam dejal, so se za vedno zaustavile pred sedmimi leti. Kaj vse je še bilo na njih, ne vemo, zdi pa se, kot da je Vratuša želel potrditi misel starega modreca: »Nikoli nehati začenjati in nikoli začeti nehavati!«

Vranova življenjska pot je bila raznovrstna in vsestranska, toda vedno se je vračal v rodno gnezdo, ohranjal povezavo s prekmurskimi koreninami in življenjem v svetu ob Muri, s svojimi Prekmurci. Vedno je prisluhnil svojim sorodnikom, svojim Goričancem in imel je posluš za na videz še tako drobne in nepomembne stvari. Pozorno je spremljal življenje mladih in razvoj lokalnih skupnosti od Grada, Murske Sobote, Tišine do krajev na obeh bregovih Mure.

Anton Vratuša je postal častni občan Občine Murska Sobota leta 1974. Meni, rojenemu v sedemdesetih letih minulega stoletja, bi moralo biti lažje in enostavneje govoriti na današnji slovesnosti. Pa ni tako. Govoriti o človeku, rojenem v našem prekmurskem prostoru, v Gornjih Slavečih na Goričkem, pomeni, da je potrebno besede izbirati – Vratuša je bil namreč Človek, ki je vrednote živel in o njih ni samo govoril in pisal: »Vrednote NOB niso prazne parole. To je humanistični odnos do življenja!« Njegovo delovanje med 2. svetovno vojno in po njej, ko se je znašel v središču jugoslovanske in slovenske politike, prepričljivo potrjuje, da so vrednote OF in NOB bile rdeča nit in hrbtenica njegovega izredno bogatega življenjskega dela. Spoštoval in živel je tovarišтво in skupnostno življenje v najžlahtnejšem pomenu besede. Verjel je, da je boljši svet možen, da je humanizem njegova podstat in da je solidarnost uresničljiva. Vztrajno in ustvarjalno je delal za boljši svet socialne pravičnosti in človekovega dostojanstva. Imel je pretanjen občutek za sožitje različnosti, za razumevanjem kulture dialoga v najboljšem voltairovskem pomenu in etično poslanstvo intelektualca. Zanj sta bili značilni študijska in

raziskovalna strast in spodbujal nas je, da se moramo opirati na lastne sile. Ob tem pa je bil skromen človek, ki mu je bilo nerodno govoriti o svojem uspešnem in izjemno bogatem delu.

Tisto, kar bi si morali o njem danes še posebej zapomniti, je, kako delati za dobro skupnosti, biti in ostati ponosen in nikomur ne biti hlapec. Kot človek, ki je služboval v mestih bivše skupne države Jugoslavije in v tujini, ga je oblikovalo tudi domoljubje. Poudarjal je, da so njegova država, domovina in ljudje pomembni, a tega ni nikoli dojemal kot nekaj, kar bi bilo v nasprotju z njegovim razumevanjem sožitja in sobivanja. Samo mislimo si lahko, kako težko mu je bilo opazovati razraščanje raznih nacionalizmov, ki so bili napačno in celo lažno predstavljani kot domoljubje.

Leta 2015 je zapisal: »Socialna država se kar naprej klesti. Posameznik, katerega blaginja je odvisna le od lastnega dela, je vse bolj prepuščen sam sebi. Zaradi izkoriščevalskega kapitalističnega družbenega sistema, ki si državo jemlje v zakup odtujeni finančni kapital in egoizem partitokracije, se je v državi zaprlo na tisoče podjetij in preko sto tisoč delavcev je izgubilo delo. Pod pragom revščine živi že okrog ena četrtnina prebivalstva.« Minilo je deset let in marsikaj se je spremenilo tudi na bolje. V spominu in zavesti pa bi nam morala ostati njegova zavest, skrb in občutek ter človeška toplina za ljudi, ki živijo od lastnega dela in so vse bolj prepuščeni sami sebi in odtujeni zaradi skrajnega individualizma, ki nas obdaja – ohraniti moramo družbeno odgovornost. Uspešna ekonomija poganja svet, vendar bo ta svet zgrmel v temno brezno uničenja, če ljudje, ki to ekonomijo vodijo, ne bodo imeli dostojnega življenja – to pa je odvisno tudi od učinkovitega zdravstvenega in izobraževalnega sistema ter od vseh podsistemov, ki delajo naše življenje znosno.

Vse navedeno predstavlja le del Vranovega bogatega življenja od časa, ko je *odšel po veliki beli cesti* s svojega goriškega *brega* v širni svet. Na znanstvenem simpoziju v organizaciji Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije bodo ugledni predstavniki znanosti, zgodovine in politike tudi danes govorili o Vranovem sodelovanju s številnimi mladimi sodelavci – to je bilo zanj zelo pomembno – ter o njegovi vlogi v Ustanovi dr. Šiftarjeve fundacije ter desetletja dolgem sodelovanju s prijateljem Vanekom Šiftarjem. To je bilo sodelovanje dveh oračev, ki sta kovala in marsikaj skovala skupaj v desetletja trajajočem iskrenem in ustvarjalnem prijateljevanju in sodelovanju. Tkala sta na svojih in na mnogih skupnih statvah že pred drugo svetovno vojno, in sicer vse od prvega sodelovanja pri raziskovanju prekmurskih narečij in izdajanju Mladega Prekmurca do Vanekove smrti. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija se je zaradi vsestranskega delovanja Antona Vratuše razvila in uveljavila kot pomemben in prepoznaven dejavnik v lokalnem, državnem in tudi čezmejnem okolju na vseh področjih svojega delovanja – od skrbi za Vrt spominov in tovarištva kot izvirnega,

pomembnega dela kulturne dediščine do vseh drugih področij delovanja, za kar je Ustanova prejela tudi Priznanje Mestne občine Murska Sobota.

Ponosen sem, da je Mestna občina Murska Sobota lahko soorganizirala današnje slovesnosti v spomin na našega častnega občana akademika Antona Vratušo.

Damjan Anžel,
župan Mestne občine Murska Sobota